

ODUZIMANJE CRKVENIH MATIČNIH KNJIGA U HRVATSKOJ U VRIJEME KOMUNIZMA

Miroslav AKMADŽA, Osijek

Na osnovi istraživanja izvornih dokumenata (Hrvatski državni arhiv, Nadbiskupski arhiv Zagreb) rad se bavi problematikom oduzimanja crkvenih matičnih knjiga u Hrvatskoj u doba komunizma.

KLJUČNE RIJEČI: *Katolička crkva, država, matična knjiga, matičar.*

Nakon preuzimanja vlasti 1945. godine, komunističko je vodstvo krenulo u izradu novih zakona koji su bili u skladu s komunističkom ideologijom. Neki od tih zakona regulirali su i crkveno-državne odnose. Jedan od tih zakona regulirao je pitanje matičnih knjiga. Po tom Zakonu, koji je donesen 1. travnja 1946., sve crkvene matične knjige župnici su morali, na zahtjev državnog matičara, staviti mu na raspolaganje radi uvida i prepisivanja.¹ U siječnju 1949. objavljen je novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama. Zakonom je bilo predviđeno novčano kažnjavanje ili kažnjavanje popravnim radom vjerskih predstavnika koji izvrše nove ili naknadne upise u matične knjige koje su zaključene. Predviđeno je bilo i oduzimanja matičnih knjiga od vjerskih predstavnika i predaja tih knjiga na čuvanje nadležnom matičaru. Također je bilo zabranjeno krštenje djece ili pogreb obaviti prije nego se podatci o rođenom ili umrlom unesu u državne matične knjige.² To je izazvalo negodovanje i prosvjede crkvenih vlasti. Navedene odredbe ukinute su Krivičnim zakonom u srpnju 1951., pa su se od tada krštenja ili pogrebi mogli obaviti i prije nego se rođenje ili smrt prijave državnom matičaru.³

¹ *Službeni list FNRJ*, br. 29, od 9. travnja 1946.

² Okružnica o novim državnim propisima o vođenju matičnih knjiga, br. 44, od 15. siječnja 1949., *Službeni vjesnik Nadbiskupije zagrebačke* (dalje *SVNZ*), br. 6, 1949. (u Nadbiskupski arhiv Zagreb /dalje NAZ/, Fond Nadbiskupskoga duhovnoga stola (dalje NDS), br. 1312/49.), *Službeni list FNRJ*, br. 4, od 12. siječnja 1949.

³ *SVNZ*, VI.-1951., Okružnica o novom Krivičnom zakoniku, od 25. lipnja 1951.

Zakon o državnim matičnim knjigama od 1. travnja 1946.

I prije donošenja Zakona o državnim matičnim knjigama bilo je pojedinačnih primjera oduzimanja crkvenih matičnih knjiga od pojedinih predstavnika mjesnih vlasti. O tome svjedoči i predstava splitskoga biskupa Kvirina Bonefačića upućena 28. kolovoza 1945. Komisiji za vjerske poslove Federalne Hrvatske. Biskup napominje da su još za rata od župnih ureda po selima često traženi podatci iz matica za pojedine ili sve partizanske borce iz mjesta ili popis rođenih u nekoj godini te su župnici po primljenim uputama od biskupa izlazili tražiteljima u susret i župne matice nisu silom odošene. No biskup upozorava da se to promijenilo te iznosi primjer iz župe Drvenik, gdje su u vrijeme odsutnosti upravitelja župe A. Grgića seoski odbornici Josip Gjeldun, Nikola Meštrović i Josip Letilović nasilno uzeli knjigu »Stanje duša« otvorivši sakristiju i razbivši ključanice na ormaru. Biskup također navodi da gore spomenuti ne žele tu službenu župničku knjigu vratiti Župnom uredu, ni nakon pritužbe Kotarskom NO-u u Trogiru, pravdajući se da knjiga njima treba, »pa hoće još da se na zboru zaklone i za narod, koji na upit šuti, ali se u 99 % škripa zubima.«⁴

Zakon o državnim matičnim knjigama donesen je 1. travnja 1946. Po tom Zakonu sve crkvene matične knjige morale su biti predane državnim matičarima kod mjesnih i gradskih odnosno rajonskih narodnih odbora.⁵

Pritisnuti stalnim pritiscima župnika koji su ih izvješćivali o nezakonitim postupcima državnih vlasti prilikom oduzimanja matičnih knjiga, reagirali su i katolički biskupi. U Ljubljani su se krajem srpnja 1947. sastala sedmorica biskupa te su 29. srpnja uputili predstavku Predsjedništvu Savezne vlade FNRJ. Biskupi su u predstavci skrenuli pozornost Vladi da su matične knjige svojina Katoličke crkve, koja ima pravo njima raspolagati, te da su jedino svećenici dužni da ih – kada to bude potrebno – stave na uvid i raspolaganje državnim matičarima (član 49 Zakona o državnim matičnim knjigama). Međutim, biskupi su upozorili da su u nekim krajevima matične knjige župnim uredima jednostavno oduzete te da je time povrijeđeno apsolutno vlasništvo Katoličke crkve, što je, po mišljenju biskupa, u suprotnosti i sa samim državnim Zakonom o matičnim knjigama. Biskupi su izrazili svoja očekivanja da će Savezna vlada ozbiljno uzeti u razmatranje njihovu predstavku, jer da se »vjerska sloboda ne sastoji samo u slobodi kulta nego u priznavanju svih onih atributa, koji pripadaju duhovnom biću Crkve – atributa, što ih je Crkva uvijek smatrala svojim bitnim i neotudjivim oznakama«. Biskupi su također izrazili uvjerenje da će Savezna vlada – u želji da »inaugurira iskreno približavanje između Crkve i države – pristupiti s dobrom voljom k razmatranju njihovih prigovora. Budu li se u najskorije vrijeme uvažile želje biskupa, iznesene u ovoj predstavci, bit će to prvi znak za definitivni sporazum između Crkve i države, do kojega bi moralo doći u interesu naše domovine.«⁶ Predstavku su

⁴ Hrvatski državni arhiv (dalje HDA), Fond Komisije za odnose s vjerskim zajednicama (dalje KOVZ), kut. 124, 625/45. Na kraju pisma, ispod biskupova potpisa, predsjednik Komisije za vjerske poslove Federalne Hrvatske, Svetozar Ritig, dopisao je rukopisom 18. rujna 1945. da navedenu predstavku ustupa na »blagohotno uredovanje i uvaženje« predsjedniku »Narodne Vlasti Hrvatske«.

⁵ *Službeni list FNRJ*, br. 29, od 9. travnja 1946.

⁶ HDA, KOVZ, Osobni fond Svetozara Ritiga (dalje OF Ritig), kut. 7. S obzirom da je riječ o prijepisu, moguće su manje greške. Na kraju prijepisa navedeno je da je prijepis te predstave bio poslan svim republičkim vladama u Jugoslaviji.

potpisali: Josip Ujčić, beogradski nadbiskup, Kvirin Klement Bonefačić, biskup splitski i makarski; Miho Pušić, biskup hvarski, Pavao Buturac, biskup kotorski i apostolski administrator dubrovački; Smiljan Franjo Čekada, biskup skopljanski i apostolski administrator banjalučki; Anton Vovk, generalni vikar i pomoćni biskup ljubljanski, i Maksimilijan Držečnik, pomoćni biskup lavantinski.

Da navedena predstavka nije postigla rezultate vidljivo je iz predstavke Nadbiskupskoga duhovnoga stola u Zagrebu Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske od 26. rujna 1947. u vezi s oduzimanjem matičnih knjiga u župi Šipak kod Draganića. U predstavi je navedeno da su predstavnici Mjesnoga Narodnoga odbora Draganići, dok je svećenik Mijo Pišonić predvodio u crkvi misu, odnijeli iz Župnog ureda matične knjige, ostavivši u Župnom uredu pismenu potvrdu od 11. rujna 1947., u kojoj potvrđuju preuzimanje triju knjiga stališa duša, četiriju knjiga vjenčanih od 1851. do 1947. godine, pet knjiga umrlih od godine 1858. do 1947. te sedam knjiga rođenih od godine 1858. do 1947., uz opasku da su te knjige preuzete od Župnog ureda u Šipku zato što se tamo nitko ne nalazi, a knjige su potrebne Matičnom uredu Draganići. Nadbiskupski duhovni stol je na kraju zamolio Komisiju da izvoli posredovati da se matične knjige koje su gore navedene oduzmu iz ruku Mjesnoga Narodnoga odbora i da se predaju na čuvanje Crkvenom odboru župe u Šipku, kojemu će do popunjenja župe biti povjerena uprava nadarbinske i crkvene imovine.⁷

U vezi s navedenom predstavkom predsjednik Komisije za vjerske poslove Svetožar Ritig uputio je 17. listopada 1947. pismo Ministarstvu unutrašnjih poslova NR Hrvatske u kojem moli da se izda zapovijed da navedene matične knjige budu što prije vraćene Župnom uredu u Šipku (Draganićkim Budrovcima), gdje će ih čuvati Crkveni odbor, kojemu je Nadbiskupski duhovni stol povjerio upravu nadarbinske i crkvene imovine. Ističe kako je to potrebno da se tako omogući pristup i uvid u matične knjige svećeniku koji će biti povremeno onamo poslan u svrhu vršenja svih potrebnih dušobrižničkih dužnosti na toj župi. Napominje da su prema članu 49. Zakona o državnim matičnim knjigama od 1. travnja 1946. crkveni matičari, među inim, dužni na zahtjev nadležnoga državnog matičara staviti mu crkvene matične knjige na raspolaganje radi uvida ili prepisivanja, te da iz te kao i iz drugih stvarnih okolnosti i iz duha svih zakonskih propisa neosporno izlazi da crkvene matične knjige i dalje ostaju isključiva svojina dotične župe. Moli da se po predmetu žurno postupi i o tome izvijesti Komisiju.⁸

U vezi s navedenim slučajem Komisija za vjerske poslove NR Hrvatske uputila je 15. prosinca 1947. pisani odgovor Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, u kojem navodi da joj je Ministarstvo unutrašnjih poslova NR Hrvatske dopisom od 25. listopada 1947. priopćilo u vezi s navedenim predmetom sljedeće:

Odredbom čl. 49 Zakona o državnim matičnim knjigama ostavljene su crkvene matične knjige na čuvanje osobama, koje su ih vodile do njihovog zaključenja, uz obavezu da na zahtjev interesiranih osoba ili državnih organa izdaju iz tih knjiga izvode o upisima izvršenim prije stupanja na snagu spomenutog Zakona, kao i da nadležnom matičaru na njegov zahtjev stave te knjige na raspolaganje radi uvida ili prepisivanja.

⁷ HDA, KOVZ, kut. 130, 903/47, predstavku je potpisao generalni vikar Franjo Salis-Seewis.

⁸ HDA, KOVZ, kut. 130, 903/47.

Iako u Zakonu o državnim matičnim knjigama nije izričito predviđeno kako se ima postupati u slučaju kada je crkveni matičar iz bilo kojeg razloga spriječen da udovoljava navedenim dužnostima, odnosno kada župni ured za duži period vremena ostane zatvoren, mišljenja smo da u takvom slučaju treba poduzeti potrebne mjere kako bi izvršenje citiranih odredaba člana 49 bilo osigurano, a naročito kako bi matičaru bio omogućen uvid u crkvene matične knjige i uzimanje podataka iz njih, kad god mu to za službene svrhe uredba. Poduzimanje takvih mjera nalažu kako javni interesi tako i interesi pojedinih građana, koji se obraćaju matičarima u raznim često neodoljivim poslovima.

U vezi s konkretnim slučajem Ministarstvo navodi da prigodom zatvaranja Župnog ureda u Draganičkim Budrovcima (župa Šipak) nije od crkvenih organa ništa raspoloženo u pogledu matičnih knjiga, već su one ostale zatvorene u Župnom uredu, pa Mjesnom Narodnom odboru u Draganiću nije preostalo drugo već da ih privremeno prenese u svoje uredske prostorije, da bi se njima mogao poslužiti za svoje uredovne potrebe. Također je upozoreno da kada bi se udovoljilo traženju Nadbiskupskoga duhovnog stola i knjige izručile Crkvenom odboru župe Šipak, da matičar ponovno ne bi mogao iz njih prema potrebi uzimati podatke, jer bi vjerojatno ostale zatvorene u Župnom uredu, kako je to bilo i prije, dok ih matičar nije preuzeo. Napominje se i da Crkveni odbor nije zakonom ovlašten da rukuje crkvenim matičnim knjigama, već jedino župnik, i to pod nadzorom matičara (stav drugi čl. 49), a kad nema župnika, matičar je ne samo ovlašten već je kao nadzorno tijelo nad crkvenim matičnim knjigama, po mišljenju Ministarstva, dužan da ih preuzme, kako ne bi dospjele u ruke nepozvanim osobama. Ministarstvo na kraju iznosi stajalište da se matične knjige župe Šipak ne mogu predati Crkvenom odboru te da bi trebale ostati kod matičara sve dok mjesto župnika ne bude popunjeno.

Crkveni zahtjevi državnim vlastima za mjerodavnim tumačenjem Zakona o državnim matičnim knjigama

Mjesna tijela vlasti često su vrlo različito tumačila Zakon o državnim matičnim knjigama, a i svećenstvo ga je tumačilo drukčije od predstavnika državne vlasti. Ponukan tim razlikama, senjsko-modruški biskup Viktor Burić uputio je 18. studenoga 1947. predstavku Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske u vezi s tumačenjem čl. 49. Zakona o državnim matičnim knjigama. U predavci biskup navodi da se obraća Komisiji u povodu nekih nesporazuma u primjenjivanju Zakona o državnim matičnim knjigama te traži da Komisija ishodi mjerodavno tumačenje tog Zakona o tome, da li državni matičar ima pravo izdavati izvode iz crkvenih matičnih knjiga tamo gdje to može učiniti crkveni matičar, koji to ne uskraćuje. Biskup misli da državni matičar nema toga prava, i to na temelju sljedećih razloga:

Čl. 49. Zakona o državnim matičnim knjigama kaže, da su osobe koje rukuju matičnim knjigama vođenim po starim propisima dužne »čuvati ih i na zahtjev zainteresiranih osoba ili državnih organa izdati izvode iz njih o upisima izvršenim prije stupanja na snagu ovoga Zakona. Na zahtjev nadležnog matičara te su osobe dužne staviti mu te knjige na raspolaganje radi uvida ili prepisivanja«.

O dužnosti izdavanja izvoda govori se samo kod dosadanih voditelja matica, a toj dužnosti odgovara pravo izdavanja izvoda. O takvom pravu državnog matičara ne govori se

u Zakonu. »Uvid i prepisivanje« ne znači naime izdavanje izvoda. Sam tekst Zakona ipak ne isključuje dvojako tumačenje, od kojih ni jedno ne može biti obavezno dok se ne izda mjerodavno tumačenje. Prema tome ne može biti ni kaznene sankcije za ono što nije jasno propisano ili zbog jedne nepotpunosti zakona.

Biskup na kraju napominje da upravo tih dana treba pred Kotarskim sudom u Senju odgovarati jedan svećenik koji se držao izloženog stajališta te moli Komisiju da posreduje kod nadležnih vlasti da bi se ubuduće izbjegli takvi nesporazumi.⁹

Zabrana slanja dokumenata iz matičnih knjiga u inozemstvo

Predsjedništvo vlade NR Hrvatske donijelo je 22. listopada 1947. okružnicu o zabrani slanja u inozemstvo dokumenata iz matičnih knjiga. U okružnici o navedenoj zabrani koju je Kotarski NO Pazin razaslao župnim uredima kotara Pazin 5. prosinca 1947. navodi se da je zabranjeno dostavljati u inozemstvo izvode iz matičnih knjiga i ostale dokumente koje razne osobe traže privatnim putem. U vezi s navedenim, apostolski administrator u Pazinu Dragutin Nežić uputio je 15. prosinca 1947. pismo Matičnom uredu Kotarskoga NO Pazin. U pismu Nežić moli razjašnjenje da li se zabrana slanja dokumenata u inozemstvo odnosi također na dokumente koji služe izričito i samo u crkvene svrhe i na kojima je napisana opaska u tom smislu te da li se zabrana odnosi na dokumente iz onih matičnih knjiga koje nemaju više dokaznu snagu javnih isprava, nego služe jedino u crkvene svrhe. Nežić upozorava da župni uredi više puta dobivaju poziv da pošalju neki dokument, npr. svjedodžbu slobodnog stanja ili svjedodžbu krštenja; službeno od drugog župnog ureda u inozemstvo, a budući da se dakle takvi dokumenti ne traže »privatnim putem«, nego službeno, može se tumačiti da to ne spada pod spomenutu zabranu. Nežić također napominje da su spomenutom okružnicom župnici upozoreni o zabrani da se šalju dokumenti u inozemstvo izravno u skladu s čl. 48. Zakona, a Zakon predviđa samo one matične knjige koje su bile jedine u nekom mjestu te imaju zato »dokaznu snagu javnih isprava«, te se može smatrati da pod taj Zakon ne spadaju one matične knjige župnih ureda koje se vode od 1. siječnja 1924. dalje, jer od tada se vode posebice civilne matice. U skladu s navedenim Nežić misli da je župnim uredima slobodno slati dokumente na temelju onih matica koje se vode od 1. siječnja 1924. dalje, jer da ti dokumenti imaju dokaznu moć samo za crkvene urede, a nemaju značaja javnih isprava. Na kraju je zamolio razjašnjenje kako se imaju u tom pogledu ravnati župni uredi, tj. da li je njegovo tumačenje ispravno.¹⁰

S obzirom da na navedeno pismo nije dobio odgovor, Nežić je 25. siječnja 1948. uputio Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske pismo u kojem moli da mu se pošalje prijepis naredbe kojom je zabranjeno župnim uredima slanje matičnih izvada u inozemstvo, jer ga župnici pitaju: »1) da li smiju slati u inozemstvo izvratke iz matica, kad to traže crkvena nadležstva u crkvene svrhe bez obzira da li se radi o maticama, koje po čl. 48. Zakona o državnim matičnim knjigama imaju značaj javnih isprava ili nemaju. 2) Smiju li se u inozemstvo privatnicima slati matični izvaci iz onih matičnih knjiga, koje ne obuhvata čl. 48.

⁹ HDA, KOVZ, kut. 130, 1124/47.

¹⁰ HDA, KOVZ, kut. 131, 191/48.

tj. koje su samo crkvenog značaja? 3) Ako neko drugo lice traži izvadak iz matičnih knjiga za nekoga u inostranstvu, da li toga treba uputiti po prethodnu dozvolu nadležnom kotarskom narodnom odboru i onda, kad se radi o čisto crkvenim maticama, koje ne obuhvaća čl. 48.? 4) Ako lice, koje živi u inozemstvu ili onamo odlazi, osobno dođe u župni ured po matični izvadak za sebe, smije li mu se to izdati, a da ga se ne šalje kotarskom narodnom odboru po prethodnu dozvolu, pa i u slučaju, kad se radi o maticama, koje imaju značaj javnih matica, što ih spominje čl. 48.?¹¹

U ime Komisije Milan Pallua je uputio 5. veljače 1948. Apostolskoj administraturi u Pazinu dopis s odgovorom da je Komisija i sa svoje strane Ministarstvu unutrašnjih poslova postavila pitanje pravne snage navedene okružnice s obzirom na matice vođene od 1924. u crkvenom djelokrugu na području administrature te da do daljnjeg Komisija preporučuje da se i na te matice primijeni postupak u skladu s okružnicom.¹²

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o državnim matičnim knjigama iz 1949. godine

U *Službenom listu FNRJ* od 12. siječnja 1949. objavljen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama. Među inim taj Zakon donosi u čl. 2 odredbu: »Tko izvrši krštenje ili odgovarajući obred prije nego što je podnesena prijava rođenog imena za upis u matičnu knjigu, kaznit će se novčano do 2000 dinara ili popravnim radom do dva mjeseca. Istom kaznom kaznit će se i tko izvrši pogreb ili obred pogreba prije prijave smrti matičaru odnosno bez dozvole nadležnog narodnog odbora. Prema osobi, koja u iznimnim i hitnim slučajevima izvrši krštenje ili odgovarajući obred, odnosno pogreb ili obred pogreba prije nego što je izvršena prijava matičaru ili bez odobrenja nadležnog narodnog odbora, ne će se primjenjivati kazne određene u prethodnim stavkama ako navedene slučajeve prijavi matičaru u roku od četrdeset osam sati od izvršenja krštenja, pogreba odnosno obreda.« U čl. 3 određuje se da »vjerski predstavnik koji izvrši nove ili naknadne upise u matične knjige iz čl. 48. ovog Zakona koje su zaključene, kaznit će se novčano do 10,000 dinara ili popravnim radom do tri mjeseca. Osim kazne iz prethodne stavke matične knjige mogu se oduzeti od vjerskog predstavnika i predati na čuvanje nadležnom matičaru.«¹³

U vezi s navedenim odredbama spomenutoga zakona, biskup, apostolski administrator, đakovački i srijemski Antun Akšamović, uputio je 18. siječnja 1949. predstavku Ministarstvu unutrašnjih poslova NR Hrvatske. U predstavi biskup navodi da je matične knjige prva, prije mnogo stoljeća, zavela Rimokatolička crkva te da su s vremenom, tek koncem XVIII. stoljeća, matične knjige dobile dvostruki značaj, tj. crkveni i državni, jer su se crkvenim maticama počele služiti i državne vlasti. Matične je knjige uvijek nabavljala Crkva te župnici kao matičari nisu imali nikakve plaće ili nagrade od države, pa je i državna vlast uvijek priznavala da su te zajedničke matične knjige crkveno vlasništvo. Biskup podsjeća da su i u Jugoslaviji kao i u mnogim drugim državama Zakonom o matičnim

¹¹ HDA, KOVZ, kut. 131, 191/48.

¹² HDA, KOVZ, kut. 131, 191/48.

¹³ *Službeni list FNRJ*, br. 4 od 12. siječnja 1949., str. 38-39.

knjigama zavedene zasebne državne matične knjige, pa od dana 9. svibnja 1946. matice, koje katolički vjerski predstavnici moraju zbog svojih kanonskih propisa i dalje voditi, nemaju više značaj javnih knjiga za državno pravno područje, ali taj značaj zadržavaju po čl. 48. spomenutoga Zakona o činjenicama upisanim u njima prije 9. svibnja 1946. Napominje da Zakon o državnim matičnim knjigama nije sadržavao nikakve odredbe da u stare crkvene matične knjige ne smiju ni crkveni voditelji matica upisati nikakve naknadne upise, pa ni onda kada crkveni kanonski propisi traže takav naknadni upis te u Zakonu nije postojala odredba da se stare matične knjige ne smiju i ne mogu poslije 9. svibnja 1946. i dalje voditi niti kao čisto crkvene matice i da se u te matične knjige ne smiju više upisivati novi upisi ni za crkveno područje. Podsjeća da su Opća uputstva koje je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova u Beogradu od 4. travnja 1946. propisivala da se sve dotadašnje državne matične knjige, kao i matične knjige koje su po dotadašnjim propisima vođene na području gdje nisu postojale državne matične knjige, dakle crkvene matice, moraju danom 9. svibnja 1946. zaključiti s oznakom posljednjega tekućeg broja, a zaključenje je morao ovjeriti državni matičar te su to zaključenje izvršili katolički vjerski predstavnici prema uputama svojih pretpostavljenih vjerskih vlasti, preko svih stupaca odnosnoga lista u matičnim knjigama. Time su te matične knjige u smislu zakonskih odredaba u Zakonu o matičnim knjigama bile zaključene za državu tako da dalji upisi nemaju više važnosti za državu i državne vlasti, ali se s pravom moglo smatrati da su one i dalje ostale crkveno vlasništvo i da njima i dalje raspolažu crkvene vlasti. Zato su crkvene vlasti smatrale da te knjige nisu time zaključene za Crkvu i crkveno područje, pa su svećenstvo uputile, da te knjige i dalje vode kao čisto crkvene matice. Biskup ističe da se tako moglo i moralo tumačiti, jer bi se inače u kratkom roku od trideset dana od proglašenja Zakona do njegova stupanja na snagu morale nabaviti i razaslati tisuće novih matičnih knjiga, a to ne samo da bi bio golem i suvišan trošak nego je to bilo nemoguće provesti. Upozorava da ako je to shvaćanje i tumačenje bilo krivo, trebalo je svakako izričito i jasno propisati da se u te matične knjige više ne smije ništa upisati niti po crkvenim propisima i za crkveno pravno područje, ali da takve odredbe nije bilo, a ni državni matičari, koji su po čl. 49. Zakona o državnim matičnim knjigama imali slobodan uvid u te knjige i morali vršiti nadzor glede raspolaganja tim matičnim knjigama, nisu vjerske predstavnike u tom obziru, koliko on zna, nikada opomenuli niti im prigovorili. Biskup konstatira da državni matičari u nedržavne matične knjige ne smiju od dana njihova zaključenja upisati nikakve nove ni naknadne upise niti tko drugi za državno područje, a ne u tom smislu da u te nedržavne matice, koje su ujedno i crkvene knjige, ne mogu više ništa upisati ni crkveni predstavnici za crkveno područje i po crkvenim propisima, jer to nije bilo nigdje i nikada izrijekom i jasno rečeno. Tek Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama od 6. siječnja 1949. sadrži u čl. 3. izričitu i jasnu odredbu da ni vjerski predstavnici ni u kojem slučaju ne smiju izvršiti nikakve naknadne i nove upise u te matične knjige pod prijetnjom stroge kazne i oduzimanja matičnih knjiga. Napominje da tek od 12. siječnja 1949., kada je stupio na snagu novi zakon, može vjerski predstavnik počiniti takav kažnjivi prekršaj pa se protiv prekršitelja može provesti administrativno-kazneni postupak, i to u prvom stupnju od nadležnog NO-a po propisima Osnovnog zakona o prekršajima, tj. mora se dakle izdati prvostupanjska odluka i okrivljenom dati pravo žalbe, jer subjektivne krivnje ni kod jednog župnika nije moglo biti, budući da su oni svi te knjige dalje vodili

u dobroj vjeri i prema uputama svoje pretpostavljene crkvene vlasti. Osim toga, biskup upozorava da je oduzimanje matičnih knjiga od vjerskih predstavnika po zakonu uzgredna kazna, a ne glavna kazna, pa zato neposredno oduzimanje matičnih knjiga od vjerskog predstavnika prilikom samog izviđaja, bez rasprave i bez mogućnosti obrane, nije u skladu sa zakonom.

Naime, po pisanju biskupa Akšamovića, predstavnici državnih vlasti došli su u pojedine župne urede sa zahtjevom da župnici, na temelju čl. 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama, odmah predaju sve matične knjige ne provodeći nikakav administrativno-kazneni postupak. Predstavnici vlasti u Slavonskom Brodu i u Osijeku došli su u rimokatoličke župne urede i prethodno pregledali matične knjige te, pošto su utvrdili prekršaje prema čl. 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama, odmah oduzeli sve matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih – unazad 200 i više godina – kako to potvrđuje zapisnik iz Slavonskoga Broda od 16. siječnja 1949., koji je biskup priložio u ovjerenom prijepisu. Predstavnici vlasti odnosili su i one crkvene matice koje su poslije 9. svibnja 1946. počeli neki župnici voditi u sasvim novim knjigama, koje nemaju ništa zajedničkog s matičnim knjigama iz čl. 48. U nekim su župnim uredima predstavnici vlasti oduzeli ne samo matične knjige s registrima nego i knjige o stanju duša (*status animarum*), koje nisu nikakve matične knjige, nego dušobrižničke pomoćne knjige, a oduzimali su i razne druge arhivske spise.

U vezi s navedenim, biskup Akšamović zamolio je Ministarstvo unutrašnjih poslova NR Hrvatske da odredi: 1) da se oduzete matične knjige vrate vjerskim predstavnicima s opomenom i uputom da se ubuduće točno drže propisa u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o matičnim knjigama; 2) da se odmah vrate matične knjige starije od godine 1850., sve matične knjige vođene poslije 9. svibnja 1946. u novim knjigama, sve knjige o stanju duša i sav ostali oduzeti arhivski materijal, koji nije ni u kakvoj vezi s matičnim knjigama.¹⁴

Prosvjedi crkvenih vlasti zbog oduzimanja matičnih knjiga

Nakon donošenja Zakona iz siječnja 1949., predstavnici vlasti na terenu krenuli su u akciju nadzora vođenja matičnih knjiga u župama, a nerijetko su pokretali i prekršajne postupke protiv svećenika zbog navodnog kršenja Zakona o matičnim knjigama. Crkvene su vlasti na takve postupke reagirale slanjem predstavi višim tijelima vlasti. Tako je 18. siječnja 1949. kaptolski vikar Šibenske biskupije Rudolf Pian uputio predstavku Predsjedništvu Narodne skupštine FNRJ u vezi s oduzimanjem matičnih knjiga. U predstavi navodi da su u biskupiju pristupila dva predstavnika vlasti s nalogom Odsjeka unutrašnjih poslova pri Gradskom izvršnom NO-u Šibenik da izvrše nadzor matičnih knjiga svih župnih ureda

¹⁴ NAZ, NDS, br. 630/1949. NDS u Zagrebu navedenu je predstavku objavio u *Službenom vjesniku Nadbiskupije zagrebačke*, uz popratnu napomenu da je u vezi s navedenim predmetom 21. 1. 1949. održana u Zagrebu konferencija u nazočnosti S. Ritiga i svih članova vjerske komisije i svećenika zastupnika u Saboru NRH, Franje Didovića i Srečka Štifanića (piše Štefančić, no riječ je o svećeniku Štifaniću iz Istre), te od strane Zagrebačke nadbiskupije Pavla Lončara i dr. Franje Hermana. Tekst navedene predstave jednostavno je odobren, s time da su je trebala predati dvojica zastupnika Didović i Štifanić, a prosljeđena je i svim biskupijama u Jugoslaviji kako bi se i one solidarizirale s predstavkom ili sličnu predstavku podnijele nadležnomu ministarstvu ili vjerskoj komisiji. Navedeni je tekst napisan 22. siječnja 1949.

u gradu. U nalogu je naznačeno da »u koliko se nadju knjige neispravno vođene od 9. V. 1946., ovlašćuju se pomenuti organi da ih predignu od župskih ureda, odnosno biskupije«. Odnijeli su iz svih gradskih župnih ureda, kao i iz ostalih župa u biskupiji, sve matične knjige bez razlike, i iz najstarijeg doba, pa čak i anagrafe (popise obitelji u župi) i kanonske matice. Pian upozorava da nadzoru ne podliježu matične knjige starije dobi, kao ni kanonske matice i župni anagrafi, jer te knjige nisu nikada bile smatrane maticama, a niti ih državni matičari takvim smatraju. Pian upozorava da dodatak 45b članu 45 Zakona glasi: »Vjerski predstavnik, koji izvrši«, a ne »koji je izvršio« nove upise, iz čega se vidi da je zakonodavac htio donošenjem tog dodatka upotpuniti čl. 48 Zakona, u kojem nema spomena o zabrani, ni o kazni za one koji bi unijeli nove ili naknadne upise poslije 9. svibnja 1946. te kako je jasno da se čl. 3 dodatka odnosi na budućnost, a ne na prošlost. Također napominje da biskupija nije primila od državne vlasti nikakve naredbe ni upute da se poslije zaključenja matica na 9. svibnja 1946. ne smiju unijeti novi upisi. Podsjetio je i na činjenicu da župnici moraju po kan. 470 §. 1. Crkvenog kodeksa i dalje voditi kanonske matice, koje služe samo za crkvenu uporabu, te je zamolio da se Predsjedništvo Skupštine očituje da li Zakon o dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama ima retroaktivnu snagu te prema tome da li su župnici krivi što su nastavili i nakon zaključenja unositi u državne matice nove upise, i to za crkvenu uporabu, zbog čega im se oduzimaju sve matice. Također je zamolio da se župnicima vrate sve matice, jer su one imovina dotične crkve i služe u crkvene svrhe, a pripadaju župnom arhivu, a ako su župni uredi nepravilno postupili, nisu krivi, jer nisu primili nikakve naredbe po tom predmetu, a niti je o tome bilo govora u prvotnom Zakonu. Predložio je da državna vlast u maticama zaključenim 9. svibnja 1946. poništi naknadno unesene dopune, a župnici da ih prenesu u posebne knjige, samo za crkvenu uporabu.¹⁵

Sljedećih dana uslijedile su u vezi s istim problemom predstavke iz gotovo svih biskupija. Tako je splitsko-makarski biskup Bonefačić 19. siječnja 1949. uputio predstavku Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske u kojoj izvješćuje da je istoga dana poslao predstavku Predsjedništvu Vlade NR Hrvatske. U predstavi Vladi biskup izvješćuje da su u Makarskoj i drugim mjestima Makarskoga primorja, a vjerojatno i u unutrašnjosti, predstavnici vlasti izvršili prepad na župne urede silom odnoseći, ponegdje uz asistenciju policije, matične knjige stare i novije te druge priručne knjige. Biskup napominje da od godine 1946. župni uredi vode matične knjige samo za crkvene svrhe te da biskupija najodlučnije prosvjeduje protiv nezakonitoga postupka i nasilja te zahtijeva da se odnesene knjige kao vlasništvo Crkve vrate župnim uredima. Napomenuo je da su predstavnici biskupije pokušali o navedenom problemu razgovarati s predstavnicima mjesnih vlasti, no da ni s kim od odgovornih nisu uspjeli stupiti u kontakt, dok im je jedan referent kazao da u Oblasnom NO-u o tome ništa ne znaju.¹⁶

I apostolski administrator u Pazinu, Nežić, uputio je 20. siječnja 1949. predstavku Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske u kojoj izvješćuje da su 18. siječnja kotarski narodni odbori, negdje danju, negdje noću, oduzeli svim župnim uredima matične knjige, i stare i nove, pozivajući se na točku 24. Općih uputstava o Zakonu o državnim matičnim knji-

¹⁵ Prijepis predstavke dostavljen NDS-u u Zagrebu, NAZ, NDS, br. 630/1949.

¹⁶ HDA, KOVZ, kut. 133, 87/49.

gama od 4. travnja 1946., a ponegdje i na član 3. novog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama. No Nežić je ustvrdio da se ni jedna od navedenih stavki ne može primijeniti na crkvene matične knjige u Istri, jer one ne spadaju pod član 48. Zakona o matičnim knjigama, budući da u Istri postoje državne matične knjige već od godine 1924., a novi Zakon o izmjenama i dopunama vrijedi istom od 12. siječnja 1949., i to ondje gdje su matice iz člana 48. bile zaključene u smislu Zakona od 4. travnja 1946. Nežić je zamolio Komisiju da se zauzme kod Ministarstva unutrašnjih poslova u Zagrebu da se župnim uredima u Istri vrate sve oduzete matične knjige, jer je organizirano i sveopće oduzimanje crkvenih matičnih knjiga izazvalo među svećenstvom i narodom u Istri vrlo mučan dojam.¹⁷

S obzirom da nije bilo reakcija na njegovu prvotnu predstavku, biskup Bonefačić uputio je 25. siječnja 1949. novu predstavku, ovaj put ministru unutrašnjih poslova NR Hrvatske Ivanu Stevi Krajačiću. U predstavlci biskup navodi da je biskupija *Službeni list FNRJ*, s novim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o matičnim knjigama dobila na uvid 17. siječnja, dok župnici širom biskupije nisu još imali ni pojma o sadržaju i propisima novog Zakona, a već toga dana započeo je prepad na pojedine župne urede i nastavio se sljedećih još nekoliko dana. Osvanuli bi iznenada u župnom uredu službenici državne vlasti, najčešće po koji delegat Kotarskog NO-a ili kao zamjenik policajac, uz predsjednika ili kojeg odbornika mjesnoga NO-a ili državnog matičara, te bi odmah zatražili uvid i oduzimali crkvene matične knjige. Biskup napominje da se oni, pritom nisu ograničili samo na matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih od najstarijih pa do zadnjih, koje su službeno zaključene danom 9. svibnja 1946., nego su također obuhvatili nove, čisto crkvene matice, zatim knjige stanja duša, upisnike krizmanika, zapisnike župnih ureda i druge spise. U Splitu su bez obavijesti i znanja crkvene vlasti zapečatili veliku sobu bivše Biskupijske kancelarije, u kojoj su se uređivali duplikati (parice) iz matica biskupijskih župa, sakupljenih više od 100 godina i čuvanih kod Biskupskog ordinarijata. Sutradan su te duplikate namještenici Gradskog NO-a oduzeli i odnijeli, izjavivši biskupu da imaju takav nalog od Odjela unutrašnjih poslova pri Gradskom izvršnom NO-u, te da biskup, ako hoće, može odrediti nekog predstavnika Biskupskog ordinarijata. Biskup njihove izjave nije uzeo na znanje, ali je ipak držao prikladnim odrediti jednoga predstavnika da prisustvuje oduzimanju. No kad je biskupov predstavnik tamo došao, već je bilo gotovo sve odneseno, a bila su i silom provaljena vrata Kurijalnog arhiva, da se i iz njega pokupe neki prijepisi koji su se tamo nalazili. Biskup navodi da je prigodom oduzimanja matičnih knjiga postupak predstavnika vlasti bio različit, te se oni najčešće nisu obazirali na to je li župnik kod kuće ili nije, nego su u nekoliko mjesta i u njegovoj odsutnosti ušli u župni ured i obavili svoj posao kako su htjeli. Neki su se na zahtjev crkvenog službenika legitimirali, pokazali nalog za oduzimanje matičnih knjiga te dali potvrdu o njihovu oduzimanju. Drugi su, naprotiv, ustvrdili da im je zabranjeno dati potvrdu o oduzimanju matičnih knjiga te nisu htjeli pokazati niti nalog da im je to naređeno, niti su se htjeli legitimirati, već su na silu oduzeli sve ono što su htjeli iz župnih ureda. U nekoliko mjesta potvrda o oduzimanju bila je izdana, ali naknadno, a onda bi bila na prijevaru povučena, jer da se nije smjela izdati.

¹⁷ HDA, KOVZ, kut. 133, 214/49.

Biskup je u predstavi istaknuo da su navedeni postupci nezakoniti te navodi ranije spomenute članke Zakona koji to potvrđuju, uz dodatak da čl. 50. predviđa kazne za tri slučaja, i to ako se vjerski matičar ogriješi o propise koji vrijede za čuvanje matica, ako odbije izdati izvode iz njih ili ne stavi državnom matičaru knjige na raspolaganje radi uvida i prepisivanja, a Zakon ne određuje da će se kazniti vjerski službenik ako je bilo kakvu primjedbu u knjige nadodao. Također navodi primjer od 19. kolovoza 1946., kada je jedan delegat Biskupskog ordinarijata tražio pojašnjenje kod Oblasnog NO-a, a u razgovoru sa službenim referentom i s jednim činovnikom rečeno mu je da unosenje novih slučajeva rođenja, smrti i vjenčanja, iz klauzule, ako ima prazna (neispisana) prostora, župnicima Zakon ne zabranjuje. Da takav postupak nije nezakonit, dokazuje i to što državni matičari, kojima je povjeren nadzor o rukovanju maticama, nikada nisu stavljali primjedbe ili zabranili takve upise, a nisu učinili nikakve primjedbe ni pri postavljanju klauzule. Upozoravajući na još neke nezakonitosti prilikom oduzimanja matičnih i drugih knjiga, biskup izražava čuđenje da je zakonodavac i za buduće naknadne ili nove upise u matične knjige, zaključene danom 9. svibnja 1946., postavio u novom Zakonu ne kao obveznu, već kao dopuštenu i tu kaznu da se mogu zaplijeniti matične knjige, dok su se faktično već par dana poslije stupanja na snagu toga Zakona zaplijenile sve knjige, bez obzira je li čl. 3 Zakona prekršen ili nije, te da li su to matične knjige u smislu Zakona ili nisu. Biskup je zatražio da se oduzete župne matične i druge pomoćne knjige vrate onim župnim uredima i arhivima kojima su bile oduzete. Također je zamolio da se poimence pozove i naredi podređenim vlastima, tj. Gradskom NO-u u Splitu i kotarskim NO-ima Split, Makarska, Metković, Imotski i Sinj, da odmah vrate Biskupskom ordinarijatu u Splitu duplikate matičnih knjiga iz Biskupije splitske i makarske te da se vrate župnim uredima sve matične knjige starije od godine 1859., jer one nemaju više praktične, nego samo povijesnu vrijednost, pa kao crkveno vlasništvo spadaju u župni arhiv; sve anagrafe, sve matične knjige vođene poslije 9. svibnja 1946., koje su nove i ako su od župa osnovanih tek poslije navedenoga nadnevka, te sve drugo što je odneseno iz župnih ureda i arhiva, a nema ništa zajedničkoga s matičnim knjigama.¹⁸

Biskupski ordinarijat porečko-pulski također je 25. siječnja 1949. uputio predstavku Ministarstvu unutrašnjih poslova NR Hrvatske u kojoj izvješćuje da su župama oduzeli matične knjige kotarski i mjesni NO-i. U predstavi su izneseni argumenti kao i u predstavi apostolskog administratora Nežića i tvrdi da su postupci mjesnih vlasti protuzakoniti te moli da se vrate crkvenim ustanovama sve oduzete župne matice i druge knjige.¹⁹

Sličnu predstavku uputio je 31. siječnja 1949. i Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu Ministarstvu unutrašnjih poslova NR Hrvatske izvješćujući da su između 17. i 19. siječnja predstavnicima vlasti, navodno po nalogu Ministarstva unutrašnjih poslova u Zagrebu, oduzeli od svih župnih ureda u Zagrebačkoj nadbiskupiji crkvene matične knjige, a u mnogim župnim uredima i razne druge župne knjige i arhivalije. Nadbiskupski duhovni stol zamolio je da se oduzete matične knjige i ostale kancelarijske knjige i arhivski materijal što prije vrate župnim uredima. U navedenoj predstavi kao dodatak istaknut

¹⁸ NAZ, NDS, br. 630/1949.

¹⁹ HDA, KOVZ, kut. 136, 947/50. Predstavku je po nalogu apostolskoga administratora potpisao biskupijski kancelar Ivan Pavić.

je primjer župa u Međimurju, uz napomenu da su tamo od 1894. zavedene Ugarskim zakonskim člankom zasebne državne matične knjige, zbog čega su matice što su ih vodili vjerski predstavnici u Međimurju imale čisto crkveni značaj, pa se na te matice nikako ne mogu primijeniti odredbe i sankcije novih državnih matičnih zakona, jer to nisu matične knjige vođene na području gdje nisu postojale državne matične knjige. Istaknuto je i da navedeni postupci ne samo da nisu utemeljeni na Zakonu o državnim matičnim knjigama nego su u suprotnosti i s Ustavom FNRJ, koji u čl. 25. jamči priznatim vjerskim zajednicama slobodu u njihovim vjerskim poslovima i u vršenju vjerskih obreda, a vođenje crkvenih matičnih knjiga vjerski je posao strogo propisan kanonima i u vezi je s vršenjem vjerskih obreda.²⁰

I hvarski biskup Miho Pušić, tada u svojstvu apostolskog administratora Zadarske nadbiskupije, uputio je 31. siječnja 1949. kratku predstavku Ministarstvu unutrašnjih poslova NR Hrvatske u vezi s oduzimanjem duplikata župnih matica poslanih Nadbiskupskom ordinarijatu u Zadru. On navodi da su u ime Oblasnog NO-a Dalmacije pristupili službenici Odsjeka unutrašnjih poslova Gradskoga NO-a u biskupski ured i zatražili da se predaju duplikati svih matica koje su razne župe u Zadarskoj nadbiskupiji slale otkad postoje građansko-crkvene matice, a nalazile se u arhivu kurije. Biskup ističe da su duplikati čisto crkvenog karaktera i da navedeni postupak vlasti nije u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama te je zatražio da se duplikati matica vrate.²¹ Kasnije će, tj. 13. ožujka 1949., Nadbiskupski ordinarijat u Zadru uputiti posebnu predstavku predsjedniku Vlade NR Hrvatske Vladimiru Bakariću u vezi s oduzimanjem matičnih knjiga pisanih glagoljicom, ističući da je te matice Crkva stvorila i čuvala za budućnost te da su one dragocjeno blago za kulturni, lingvistički i socijalni život Zadarske nadbiskupije ali i za znanost. Upozoreno je kako postoji opasnost da se glagolske matice oštete ili izgube prigodom oduzimanja, prenašanja, seljenja ili kad ih pregledavaju nevješte osobe, ili ih se smjesti u neodgovarajuće prostorije i ormare. Ordinarijat je zamolio Bakarića da se glagolske matice ili ostave župnim uredima na daljnje čuvanje ili da se sve pohrane u Nadbiskupski arhiv, dok se ne izgradi projektirani crkveni arhiv (muzej), gdje će matice biti pristupačne kulturnim djelatnicima u svrhu proučavanja.²²

Biskup senjsko-modruški Viktor Burić također se pridružio prosvjedima ostalih biskupa te je 1. veljače 1949. uputio predstavku Predsjedništvu Vlade NR Hrvatske u kojoj uglavnom kritizira Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama. Tako npr. upozorava na čl. 2. navedenoga Zakona, koji zabranjuje izvršenje vjerskih obreda krštenja odnosno ukopa umrlih vjernika prije nego se podnese prijava za upis u matičnu knjigu, odnosno dađe odobrenje nadležnoga narodnoga odbora, čime se nepotrebno povezuje čisto vjerski obred s građanskim aktom, a to su dvije stvari, koje su odijeljene i zasebne, a čin krštenja ne mijenja pravni čin rođenja, koje je nastupilo te prema tome ne unosi za građansko područje nikakav novi pravni odnos kao ni kod ukopa. Upozorava

²⁰ NAZ, NDS, br. 630/1949. Predstavku je potpisao generalni vikar Josip Lach te ju je u prijepisu poslao i Komisiji za vjerske poslove NRH sa zamolbom da Komisija predstavku podupre i preporuči.

²¹ HDA, KOVZ, kut. 136, 947/50.

²² HDA, KOVZ, kut. 133, 395/49. Predstavku je potpisao generalni vikar Mate Garković te je njezin prijepis poslao na znanje i preporuku Komisiji za vjerske poslove NRH.

i na nepreciznost 2. stavka istog člana koji može dovesti do mnogobrojnih nesporazuma a u kojem stoji: »Istom kaznom kaznit će se tko izvrši pogreb ili obred pogreba prije prijave smrti matičaru odnosno bez dozvole nadležnog narodnog odbora«, a koji ne naznačuje jasno da li je dovoljna sama prijava smrti i kad je potrebna dozvola narodnog odbora, čime se pojedinim narodnim odborima daje mogućnost da propis tumače tako da je potrebna dozvola narodnog odbora za vjerski ukop, dakle da je za jedan vjerski obred potrebna dozvola u svakom pojedinom slučaju. Također ističe da kaznena sankcija navedenoga propisa pogađa vjerskoga službenika za propust onih koji su po Zakonu dužni da slučajeve rođenja odnosno smrti prijave nadležnom matičaru. U nastavku upozorava, kao i drugi biskupi, na nezakonitost oduzimanja matičnih knjiga, ističući nelogičnost da se oduzimanjem knjiga ne kažnjava prekršitelj Zakona, nego vlasnik matica. Na kraju iznosi zamolbu da Predsjedništvo vlade NR Hrvatske poradi na tome da se Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama u konačnoj redakciji stilizira tako da se ne bude mogao primjenjivati na štetu slobode izvršavanja vjerskih obreda i da bez stvarne potrebe ne ograničava crkvene službenike u ispunjavanju kanonskih propisa zabranjivanjem novih i naknadnih upisa u crkvene matične knjige.²³

I apostolski administrator dubrovački Pavao Butorac uputio je 1. veljače 1949. predstavku sličnu prethodnima Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske u kojoj navodi da su mu 31. siječnja 1949. pristupili službenici Gradskoga NO-a u Dubrovniku s aktom u kojem se kaže: »U vezi riješenja Odjela unutrašnjih poslova pri Izvršnom odboru Oblasnog N.O.a Dalmacije izvolite predati sve matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih župskih ureda sa područja Vašeg Ordinarijata donosiocu ovog akta, a koje su po kanonima crkvenih propisa svakih 3 mjeseca bile Vama dostavljene, uz predhodno sačinjeni popis o primopredaju.« Biskup je zatraženo predao, a službenici Gradskoga NO-a istodobno su pristupili u sve župne urede u Dubrovniku s istim zahtjevom te su im župnici traženo predali, a službenici su zatražili i sve sveske ženidbenih spisa (*acta matrimonialia*) od davnine do navedenog dana, što su im župnici uz protivljenje predali. Biskup je na kraju zamolio Komisiju da se žurno zauzme kod svih nadležnih čimbenika da se sve čisto crkvene matice i ženidbeni spisi vrate župnim uredima, a kancelariji Biskupskog ordinarijata svi oduzeti prijepisi matica.²⁴

Pojedini su predstavnici mjesnih vlasti Zakon tumačili tako da su zabranjivali župnicima vođenje bilo kakvih matičnih knjiga. Na to je u predstavi od 5. veljače 1949. Biskupski ordinarijat u Splitu upozorio Komisiju za vjerske poslove i Predsjedništvo Vlade NR Hrvatske, iznoseći primjere iz Vrlike i Donjeg Doca. Ordinarijat je podsjetio kako je naravno i potrebno da Crkva, kao i svako društvo, ima popis svojih članova, u koju svrhu služe matice krštenih i umrlih i knjiga vjenčanih, jer je ženidba sakrament i ustanova koja daje nove članove Crkvi. Upozoreno je i na nejednako tumačenje Zakona o matičnim knjigama u pojedinim republikama, ističući primjer Srbije, gdje su državne vlasti župne matične knjige samo prepisali, kako je po Zakonu predviđeno, a knjige ostavili župnim uredima.²⁵

²³ HDA, KOVZ, kut. 133, 214/49.

²⁴ HDA, KOVZ, kut. 136, 947/50.

²⁵ HDA, KOVZ, kut. 133, 320/49. Predstavku je potpisao generalni vikar (potpis nečitak).

Nastojanja biskupa Akšamovića i Burića da objasne državnim vlastima problematiku matičnih knjiga

Budući da državne vlasti nisu nalazile razumijevanja za prosvjede biskupa, dvojica biskupa koji su imali nešto bolje odnose s državnim vlastima, Akšamović i Burić, uputili su 26. veljače 1949. opširno pismo ministru unutrašnjih poslova Ivanu Stevi Krajačiću²⁶ u kojem se osvrću na niz problema u crkveno-državnim odnosima pa tako i na probleme u vezi s matičnim knjigama. Naime, navedeni biskupi sastali su se 24. veljače s ministrom Krajačićem i razgovarali o problemima u crkveno-državnim odnosima. Budući da im je ministar obećao pomoć u rješavanju problema, biskupi su tim pismom željeli pomoći ministru da navedene probleme bolje razumije. Što se tiče matičnih knjiga, biskupi ističu da su se u razgovoru s ministrom obostrano složili u mišljenju da je učinjeno grešaka i s jedne i s druge strane, ističući da to nije čudo jer da tih matičnih knjiga ima u Hrvatskoj i Jugoslaviji raznih vrsta. Biskupi u nastavku objašnjavaju da su prvotno od 15. stoljeća sve knjige rođenih, vjenčanih i umrlih vodili svećenici, i one su služile jedino za crkvenu uporabu i uredovanje te su sve matice bile strogo crkvene knjige. Poslije su u Austriji sve župne matične knjige poprimile značaj javnopravnih knjiga, te su župnici imali određene naplate za vođenje tih knjiga, budući da su država i Crkva međusobno bile tijesno povezane. Tako je ostalo i u prvoj Jugoslaviji i prvih mjeseci u FNRJ i NRH, sve do matičnoga zakona koji je stupio na snagu 9. svibnja 1946. No biskupi podsjećaju da je bilo krajeva u staroj Jugoslaviji, kao u Prekomurju, Međimurju, Vojvodini, a tako i u Istri (u krajevima pod vlašću Ugarske i Italije), gdje su postojali državni matični uredi (i to u Ugarskoj od 1894., a u Istri od 1924.). U tim krajevima s državnim matičnim uredima vlast FNRJ je tijekom 1944. i 1945. preuzela i državne matične urede i sve matične državne knjige, dok su u ostalim krajevima stare Jugoslavije vjerske zajednice, a posebno Katolička i Srpska pravoslavna crkva, po svojim župnim uredima vodile i dalje crkvene matice s javno-pravnim značajem sve do matičnoga zakona od 1946.

Ovdje je važno naglasiti kako su svi katolički i pravoslavni župni uredi i za vrijeme Austro-Ugarske, pa i poslije za vrijeme Jugoslavije, bili dužni uz izvorne matične knjige na posebnim arcima voditi kopije ili parice originala svih rođenih, vjenčanih i umrlih svojih vjernika u svom području. Matične knjige ostajale su uvijek u župnim uredima, dok su parice i u Austro-Ugarskoj i u Jugoslaviji trebale biti predane, ovjerovljene službenim pečatom od župnika, nadležnim kotarskim ili županijskim vlastima, a poslije banovinama. Kontinuitet o obvezi župnih ureda slati parice državnim vlastima zadržao se i koncem 1945., te su u NR Hrvatskoj bile početkom 1946. dostavljene sve dospjele parice Komisiji za vjerske poslove pri Predsjedništvu Vlade NR Hrvatske, gdje su već odmah bile pohranjene sve parice iz hrvatskoga područja.

Biskupi ističu da je iz navedenoga očividno da su počinjeni propusti pri provođenju novoga državnoga Zakona od 5. siječnja 1949. o vođenju državnih matičnih knjiga te povjerenici koji su provodili taj Zakon nisu bili dovoljno upućeni u pravno i činjenično stanje cijeloga pitanja pa se tako dogodilo da se Zakon nije jednoobrazno provodio u svim

²⁶ U pismu nije naznačeno o kojem je ministru riječ, ali je iz teksta vidljivo da je to ministar unutrašnjih poslova Ivan Stevo Krajačić.

republikama, a neki državni službenici kojima je dan zadatak da ga izvrše, oduzeli su sve župne knjige koje su našli u župnim uredima u zabludi da se sve te knjige sadrže u pojmu i značenju »matičnih knjiga«. Prihvaćajući činjenicu da su poneki svećenici u tim okolnostima bili »nemilo uzbudjeni«, biskupi izražavaju zadovoljstvo saznanjem da je ministar Krajačić inzistirao na blagom prelaženju preko nemilih incidenata te su zamolili da se obustave sankcije prema nekim prekršiteljima.

Nakon navedenoga objašnjenja biskupi iznose svoje stajalište da je potrebno vratiti župnim uredima sve knjige koje nemaju nikakva karaktera bilo izvornih matica bilo parica. Biskupi u nastavku pisma navode taksativno sve knjige i spise koji se više-manje vode u pravilno vođenim župnim uredima: knjige krštenih, krizmanih, ženidaba i umrlih, anagrafi, tj. »stanje« ili »stališ duša«, a neki župni uredi posjeduju »kazalo« postojećih župnih knjiga, koje olakšava rukovanje tim knjigama; knjige navještaja, što je iskaz uspjelih i neuspjelih zaruka, koje su prethodile osnivanju novih brakova; knjiga »Župska spomenica ili župska kronika«, u koju su se bilježili važniji događaji crkvenog karaktera u župi, urudžbeni zapisnik i poštanske knjige, knjiga »Župni običajnik«, u kojoj se vode mjesne tradicije glede obreda te vjerskih i crkvenih običaja, a svaki župni ured ima svoj arhiv u koji pohranjuje sve spise, a napose upute primljene od svojih pretpostavljenih vlasti.

Što se tiče izvornih matičnih knjiga od 1900. do 1946., biskupi iznose mišljenje da bi bilo vrlo uputno pričekati još daljnja rješenja Savezne vlade i Prezidijuma FNRJ te da ponovno rasprave kako bi stvar na području NR Hrvatske najprikladnije riješili te da će oni u vezi s prepisivanjem matica naložiti i preporučiti svim crkvenim službenicima punu suradnju.²⁷

Zahtjevi crkvenih vlasti za povrat matičnih knjiga

Nakon svih biskupskih prosvjeda vlasti su odlučile ublažiti postupke u vezi s oduzimanjem matičnih i drugih knjiga te su crkvene vlasti, saznajući za namjeru vlasti da vrati bar one knjige koje su čisto crkvenog karaktera, počele podnositi službene zahtjeve za povrat matičnih knjiga.

Tako je apostolski administrator u Pazinu Dragutin Nežić 18. srpnja 1949. uputio predstavku Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske, u kojoj navodi da je prošlo šest mjeseci od kako su župni uredi podnijeli žalbe Ministarstvu unutrašnjih poslova NR Hrvatske zbog oduzimanja matičnih knjiga, ali da još nisu dobili nikakav odgovor. Navodi da je saznao kako je Ministarstvo unutrašnjih poslova priopćilo Komisiji za vjerske poslove, da se odmah vraćaju sve one stvari koje su uzete, a nemaju važnost za državno područje. Biskup ističe da bi to u istarskom slučaju bile sve matične knjige od 1924. godine, a ostalo da bi trebalo vratiti po izvršenome prijepisu.²⁸

No problem povrata matičnih knjiga ostao je neriješen, s tim da su crkvene vlasti u proljeće 1950. dobile dopis od Komisije za vjerske poslove NR Hrvatske u kojem ih se izvješćuje da će se glagoljske matične knjige i matične knjige starije od 1860. čuvati u državnim

²⁷ HDA, KOVZ, kut. 133, 214/49.

²⁸ HDA, KOVZ, kut. 134, 1159/49. Komisija je navedenu predstavku proslijedila Ministarstvu unutrašnjih poslova NRH, s molbom da Ministarstvo Komisiju izvijesti o rješenju.

arhivima, a da se time ne kreće u pravo vlasništvo istih knjiga, a matične knjige nastale poslije 1860., koje imaju pravnu snagu javnih isprava, neće se vratiti jer su one trebale biti zaključene sa stanjem 9. svibnja 1946., a župnici su u njima ipak vršili naknadne upise te su prema tome potpali pod udar Zakona (novčane kazne i oduzimanje knjiga).

Nakon što su u svibnju 1950. dobile navedeni dopis, sve dalmatinske biskupije uputile su 9. lipnja 1950. predstavku Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske iznoseći nekoliko primjedaba na navedeno rješenje. Istaknuto je kako pravo vlasništva pretpostavlja da vlasnik ne mora za uporabu predmeta vlasništva pitati ni od koga dopuštenje, a ako su matične knjige u državnim arhivima, crkvene vlasti ne mogu do njih doći, nego tek uz pristanak državnih vlasti i u vrijeme i na način kako im bude određeno, što može i svaki drugi koji nije vlasnik, a htio bi se njima poslužiti u svrhu proučavanja te je prema tome pravo vlasništva crkvenih vlasti na te matice samo nominalno, a ne stvarno. U suprotnome trebalo je tražiti pristanak crkvenih vlasti da se crkvene matice prenesu u državne arhive, što nije učinjeno, a što znači da u praksi crkveno pravo vlasništva nije priznato. U nastavku podsjećaju na zakonske nelogičnosti, već spomenute u ranijim predstavkama, uz napomenu da su matice zaključene za državno područje danom 9. svibnja 1946. te činjenice u njima ubilježene do toga dana imaju dokaznu snagu ali time nije zabranjeno crkvenim matičarima da u istu knjigu dalje vrše ubilježbe za crkveno područje. Konstatiraju kako se iz svega navedenoga vidi da oduzimanje župnih matica od državne vlasti nije osnovano na zakonu, te prema tome nije ispravna tvrdnja da su župnici potpali pod udar zakona, koji još nije postojao, a ne može se na njih primijeniti ni poslije proglašenja, jer u njemu nije rečeno da ima retroaktivnu snagu. Na kraju zaključuju da crkvena vlast ostaje pri svom zahtjevu da se sve župne matice Crkvi vrate, a službenici državnih vlasti sami prepisu za se one godine koje im trebaju, kako je bilo predviđeno u »Općim načelima za prepisivanje matičnih knjiga (knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih), koje su vođene na području gdje nisu postojale državne matične knjige«, koja je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova FNRJ 18. prosinca 1947.²⁹

No problemi u vezi s povratom matičnih knjiga nastavljeni su i u 1951. godini. Državne su vlasti kao rok za povrat matičnih knjiga odredile kraj 1951. godine, te su u skladu s tim uslijedili zahtjevi crkvenih vlasti za njihov povrat.

Biskup Burić uputio je 22. prosinca 1951. predstavku Komisiji za vjerske poslove NR Hrvatske u kojoj traži posredovanje za povrat »Stališa duša« župnim uredima u Lovincu, Ričicama, Lešću na Dobri, Sincu, Lešću kod Otočca i Kutarevu. Također upozorava da su župniku u Lovincu oduzete matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih župa Lovinac, Ričice i Sv. Rok, koje su bile sasvim crkvenog karaktera i vlasništvo Župnog ureda. Ističe da su knjige nabavljene 1947. godine na račun Župnog ureda i župnik je u njih prepisao iz starih i po državnom matičaru već zaključenih matičnih knjiga samo dva zadnja godišta, te navedene knjige nisu potpadale pod udar Zakona o matičnim knjigama, na temelju kojega su bile oduzete svim župnim uredima redovite matične knjige, a u navedenom Zakonu nigdje ne stoji da se ne smiju matične knjige prepisivati. Biskup na kraju konstatira da

²⁹ HDA, KOVZ, kut. 137, 2947/50. Predstavku su potpisali biskupi Bonefačić, Pušić i Butorac te generalni vikar Šibenske biskupije Pian.

je riječ o oduzimanju čisto crkvene imovine te vjeruje da to nije u skladu s voljom viših državnih vlasti, već da je to samovolja pojedinaca, koja je vrijedna kazne ili ukora.³⁰

Šibenskom biskupu Ćirilu Baniću na zahtjev za povrat matičnih knjiga, odgovorila je Komisija za vjerske poslove NR Hrvatske dopisom od 26. prosinca 1951. da je potrebno za svaku pojedinu župu u posebnom podnesku obrazložiti traženje za povrat knjiga, jer da se opća predstavka može učiniti samo radi općenitog raspravljanja o pitanju takvih knjiga.³¹

Problem povrata matičnih knjiga nastavio se i sljedećih godina te su i katolički biskupi sa zasjedanja biskupskih konferencija održanih u Zagrebu od 23. do 26. rujna 1952. uputili predstavku Predsjedništvu Vlade FNRJ i predsjedniku Josipu Brozu Titu, u kojoj podsjećaju da su matične knjige rođenih, umrlih i vjenčanih oduzete crkvenim vlastima već 1946. godine te da državne vlasti sebi dopuštaju proizvoljno vođenje zapisa, pa čak i u novim knjigama koje Crkva vodi od 9. svibnja 1946. samo za internu uporabu. Upozoravaju da stare matične knjige još nisu vraćene Crkvi, iako je rok za to, kraj 1951., odavno istekao.³²

Problemi prilikom krštenja, vjenčanja i pokopa

Zakonom iz 1949. bilo je zabranjeno krštenje djece ili pogreb obaviti prije nego se podaci o rođenom ili umrlom unesu u državne matične knjige. Navedene odredbe ukinute su Krivičnim zakonom u srpnju 1951., pa su se od tada krštenja ili pogrebi mogli obaviti i prije nego se rođenje ili smrt prijave državnomu matičaru.³³ No u praksi problemi nisu prestali. Tako šibenski biskup Ćiril Banić, u predstavi od 23. prosinca 1951. upućenoj Komisiji za vjerske poslove, a za Predsjedništvo Vlade NR Hrvatske, u vezi s nekim oblicima narušavanja vjerskih prava u Šibenskoj biskupiji, piše i o navedenom problemu. Biskup napominje da Zakon o državnim matičnim knjigama u čl. 45 a) određuje: »Tko izvrši krštenje ili odgovarajući obred prije nego što je podnesena prijava rođenog imena na upis u matičnu knjigu, kaznit će se novčano do 2000 dinara ili popravnim radom do dva mjeseca«, ali da se u zadnje vrijeme sa službene strane usmeno upozorava svećenike da ne smiju krstiti djecu, iako je njihovo rođeno ime prijavljeno matičaru, ako nemaju službene potvrde o prijavi, koja mora biti propisno taksirana. Biskup ističe kako Zakon ne propisuje da se mora imati navedena potvrda (dok je kod vjenčanja propisuje) te da je jasno kako svećenik može i bez nje krstiti, ako je samo siguran da je ime djeteta prijavljeno matičaru. Neprihvatljivim smatra i traženje taksirane potvrde, jer se time sili roditelje na izdatak veći od 100 dinara, čime im se onemogućava ili otežava vršenje njihove vjerske dužnosti. Zaključuje da takvi postupci nisu u suglasju sa slobodom savjesti i vjeroispovijesti, niti s postojećim zakonima, uz uvjerenje da nisu ni u intencijama Vlade.³⁴

O sličnim problemima u svojoj biskupiji predstavkom od 21. srpnja 1952. izvjestio je dubrovački biskup Butorac Komisiju za vjerske poslove NR Hrvatske. Biskup izvješćuje da je primio dopis od Župnog ureda iz Čare na Korčuli, u kojem mu je javljeno da je tamoš-

³⁰ HDA, KOVZ, kut. 138, 9057/51.

³¹ HDA, KOVZ, kut. 138, 9106/51.

³² Spis »Katolički kler u emigraciji«, HDA, KOVZ, kut. 341.

³³ Okružnica o novom Krivičnom zakoniku, od 25. lipnja 1951., SVZN, VI.-1951.

³⁴ HDA, KOVZ, kut. 138, 9106/51.

njeg upravitelja župe pozvao Narodni odbor općine Smokvica te mu je pred predsjednikom i tajnikom pročitana nova odredba o dijeljenju sv. sakramenata krštenja i vjenčanja i vođenja sprovoda. Prema toj odredbi zabranjeno mu je krstiti i vjenčati ako mu stranka ne uruči izvadak iz matica izdan od državnog matičara, a tu je odredbu izdalo Povjereništvo unutrašnjih poslova u Korčuli. Biskup napominje kako mu je poznato da se krštenje, vjenčanje i sprovod ne smiju obaviti prije nego je slučaj registriran kod državnog matičara, ali da Zakon ne traži niti spominje kako da dušobrižnik sazna je li obavljena registracija, pa je vladala praksa da su župnici obavljali i krštenja i vjenčanja, a pogotovo krštenja, i bez izvatka iz civilnih matica, kad god su bili sigurni da je slučaj bio registriran kod državnog matičara. Čudi se da se navedena naredba urgira, koliko mu je poznato, samo kod dušobrižnika Čare, te stoga moli Komisiju da ga što prije obavijesti jesu li izišle kakve nove naredbe u tom pogledu radi informacije svećenstvu, a u protivnom da se zauzme kod nadležnih vlasti da se navedeni postupak obustavi, odnosno ne uvodi.³⁵

Komisija je na navedenu predstavku reagirala tek 4. studenoga 1952., kada je predstavku poslala Kotarskom NO-u Korčula i zatražila izvješće o navodima iz predstavke. KNO Korčule poslao je 7. siječnja 1953. izvješće Komisiji u kojem navodi kako su od Narodnog odbora općine Smokvica dobili izvješće da je točno da su župniku don Ivu Petkoviću saopćili kako treba da se pridržava prilikom pogreba i krštenja, tj. saopćili mu dopis Odjela unutrašnjih poslova NO kotara Korčula, koji ih upućuje da se pridržavaju člana 45. Zakona o državnim matičnim knjigama, u kojem se zabranjuje vršenje obreda pogreba ili krštenja prije nego što se prijavi ili upiše u matične knjige. Odjel unutrašnjih poslova uputio je narodnim odborima općina da u tu svrhu uvedu izdavanje potvrda, ili samih izvoda iz matične knjige, kako bi crkvene osobe mogle vršiti obrede pogreba ili krštenja, pa su oni o tome i obavijestili svećenike na svome području. Također podsjećaju kako se Biskupski ordinarijat iz Dubrovnika u svom pismu poziva da u Zakonu o državnim matičnim knjigama nije određeno kako da dušobrižnik sazna je li obavljena registracija kod državnog matičara, ali budući da u samom Zakonu stoji da se krštenje, vjenčanje i sprovod ne smiju obaviti prije registracije kod matičara, to je Odjel unutrašnjih poslova, a na osnovi tumačenja nadležnog Ministarstva, dao takve upute kako se ne bi spomenuti Zakon izigravao s bilo koje strane.³⁶

Sporenja oko navedenih problema nastavljena su i idućih godina ali u puno manjoj mjeri i najčešće zbog toga što su pojedini predstavnici mjesnih vlasti samovoljno ili krivo tumačili Zakon.

Zaključak

Nakon preuzimanja vlasti 1945. godine komunističko je vodstvo krenulo u izradu novih zakona koji su bili u skladu s komunističkom ideologijom. Neki od tih zakona regulirali su i crkveno-državne odnose te utjecali na dotadašnju praksu djelovanja Crkve u onim područjima koji su se podudarali i s pojedinim državnim poslovima. Jedan od tih zakona

³⁵ HDA, KOVZ, kut. 141, 359/53.

³⁶ HDA, KOVZ, kut. 141, 359/53. Izvješće je potpisao tajnik NOK-a Korčula A. Jurović.

regulirao je pitanje matičnih knjiga, koje su do tada redovito vodile samo crkvene vlasti. Zakonom o državnim matičnim knjigama od 1. travnja 1946. sve crkvene matične knjige morale su se predati državnim matičarima. No predstavnici državnih vlasti zaduženi za provedbu navedenoga zakona često su što zbog pogrešnog tumačenja, što namjerno zlorabili navedeni zakon te oduzimali i one crkvene knjige koje su bile čisto crkvenog karaktera, kao npr. stališi duša, stare glagoljske knjige i sl. To je izazivalo oštre prosvjede crkvenih vlasti, koje su zahtijevale povratak navedenih knjiga. U siječnju 1949. objavljen je novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama kojim je bilo predviđeno novčano kažnjavanje ili kažnjavanje popravnim radom vjerskih predstavnika koji izvrše nove ili naknadne upise u matične knjige koje su zaključene. Predviđeno je bilo i oduzimanje matičnih knjiga od vjerskih predstavnika i predaja tih knjiga na čuvanje nadležnomu matičaru. Također je bilo zabranjeno krštenje djece ili pogreb obaviti prije nego se podaci o rođenom ili umrlom unesu u državne matične knjige. Predstavnici državnih i crkvenih vlasti različito su tumačili navedeni zakon, što je dovodilo do problema u provedbi Zakona te vrlo čestih kažnjavanja svećenika, pa čak i retroaktivno. To je izazvalo protivljenje i prosvjede crkvenih vlasti, pa su navedene odredbe ukinute Krivičnim zakonom u srpnju 1951., te su se od tada krštenja ili pogrebi mogli obaviti i prije nego se rođenje ili smrt prijave državnomu matičaru. No problem povrata oduzetih matičnih knjiga time nije riješen te su se sporenja u vezi s tim nastavila i sljedećih godina.

Summary

*CONFISCATION OF ECCLESIASTICAL REGISTERS IN CROATIA DURING
THE COMMUNISM REGIME*

After taking the power in 1945, communist leadership created new laws in accordance with communist ideology. Some of these laws regulated relations between state and the Church in way that this influenced some of the Church activities that interfered with some of the state's affairs. One of these laws regulated issue of registry books that were kept up to this time by the church authorities. According to the Law on State Registry Books (April 1st, 1946) all church registry books had to be handed over to state registry officials. However, since these officials often had misunderstood (or misused) the law and seized all kinds of church books, such as State of souls registers or old glagolitic books etc. Therefore, church authorities protested vigorously and requested return of such books. Consequently, New Law on changes and amendments of the Law on State Registry Books was issued in January 1949. By this law state authorities prescribed fines in money and forced hard labour for all the church officials who would make new entries into registry books, since these were closed by the regulations of the fore-mentioned law. Moreover, this new law anticipated that anyone could take such registers from church representatives and hand them over to nearest authorized state registry officials. Furthermore, baptism and funerals, before the newborn or deceased was registered in new state registry books, were forbidden. Since state officials and church representatives had different opinions regarding the interpretation and implementation of these laws, they often argued and priests were frequently fined. Such policy of state officials caused even more protest from the church authorities, and therefore these regulations were cancelled in July 1951 by the Criminal Justice Act. Henceforth baptising or funerals could be preformed even prior to reporting the birth or death to state registry official. However, problem of taken registry books remained and church authorities continued to complain in the following years.

KEY WORDS: *Catholic Church, State, Registry books, Registry officials.*